

ЗОБРАЖЕННЯ ГЕТЬМАНА І. МАЗЕПИ ТА ЙОГО НАБЛИЖЕНИХ У НАСТІННИХ КОМПОЗИЦІЯХ СОФІЇ КИЇВСЬКОЇ

У статті автор відстоює думку про те, що у двох композиціях стінопису Софії Київської початку XVIII ст. зображено правителя Гетьманщини та його рідних.

Ключові слова: гетьман, старшина, племінники, падежерка, меценатство.

За щоденником каролінця Бьорке, коли його загін здійснив рейд у Лебедин, то вони побачили на площі чотири трупи обезголовлених мазепинських полковників і висячий на шибениці портрет Мазепи, написаний на дошці [23, с. 95]. Ця красномовна деталь вказує на те, як російське командування розпоряджалося з листопада 1708 р. творами з образом українського гетьмана. Вони виконували ритуальну роль умовної страти «изменника» у Батурині та інших містах Гетьманщини.

Зрозуміло, що після поразки мазепинців та шведів 1709 р. інші знайдені портрети І. Мазепи у Києві, у старшинських помешканнях його соратників були знищені. Навіть той, хто співчував учасникам шведсько-українського союзу, або добре приховав зображення гетьмана від лихих очей донощиків, або швидше всього спалив його, щоб не мати далі клопотів із окупаційною владою.

Як результат, тиск репресивних антимазепинських заходів негативно вплинув на стан збереження образу відомого провідника народу в українській спільноті. У XIX ст. краєзнавці, історики, шанувальники старовини вже не знали, яким був І. Мазепа, і тому висували різні версії щодо його зображення.

Попри те, що ім'я гетьмана згадувалося у Російській імперії, потім у СРСР здебільшого лише у негативному контексті, пошук його достовірних портретів неабияк зацікавив багатьох дослідників. Хоча успіхи у цьому плані були скромні, та вони дали підмурівок, основу для вивчення теми. Дискусія про портрети гетьмана ведеться й досі. У ній активну участь брали і беруть сучасні історики, мистецтвознавці, краєзнавці Юрій Мицик, В'ячеслав Станіславський, Анатолій Адруг, Ольга Борисенко, Ольга Денисенко, Ольга Ковалевська, Марія Дмитрієнко, Олена Суховарова-Жорнова (Походяща), Володимир Індутний, Людмила Шендрік, Надія Нікітенко, Валерій Шевчук, Микола Мазепа, Тетяна Люга, Наталія Сінкевич, Ким Скалацький, Михайло Забочень, Олександр Салтан, Оксана Мірошник, Оксана Сальнікова. Їхні студії, нотатки про портрети І. Мазепи різні за глибиною та аналізом, однак вже більше мають конструктиву, серйозних аргументів, менше сповнені прикрих повторів про гетьманські «портрети», які спростовані загалом дослідників. У цьому творчому доробку провідні позиції займає Ольга Ковалевська з книгою-каталогом «Іконографія Івана Мазепи в образотворчому мистецтві ХХ – початку ХХІ ст.» (2013 р.).

Певні напрацювання у згаданому плані маємо й ми [14].

У 2010 р. вийшла наша книга «Зображення гетьмана І. Мазепи (кінець XVII – початок XX століть)». У ній проаналізовано більшість гравюр, творів станкового, монументального живопису, присвячених володарю булави, відсіяно зокрема фальшиві образи гетьмана, дана аргументація щодо достовірних портретів. На основі нашої атрибуції зображення правителя Гетьманщини у композиції «Перший Вселенський собор» у Троїцькій надбрамній церкві Києво-Печерської лаври знайдено подібний образ у такій же композиції у Софії Київській.

У цій студії ми детальніше зупинимось на аналізі доробку творців деяких сюжетів, які присвячені гетьману та його наближеним у головній київській святині.

На початку XVIII століття маляри Софійського монастиря, розписуючи стіни митрополичого собору, у західній частині центральної нави помістили композицію «Перший Вселенський собор» (іл. 1), де праворуч від імператора Костянтина змалювали серед світських осіб й Івана Мазепу [9, с. 135]. Почесне місце на зображенні серед церковних ієрархів, святих гетьман зайняв не тому, що у той час більше десятиліття правив в Гетьманщині й мав досить великі владні повноваження, зокрема вони поширювалися й на церковників. Адже у гетьманській столиці прямо або непрямо вирішували, хто буде очолювати духовну паству в Чернігові, Переяславі, Києві.

Причини появи образу І. Мазепи на стінах Софійського собору були іншими. У мріях староукраїнської еліти оновлення вітчизни Руси-України мало починатися з відродження Києва – другого Єрусалима, який мислився як величезний храм, вівтарем якого є Свята Софія [11, с. 211]. За доби І. Мазепи ця ідея набуває не тільки поширення, а й реального втілення. Гетьман спрямовує на відбудову, реставрацію церков, соборів Києво-Печерської лаври, Києво-Братського, Софійського, Кирилівського та інших монастирів величезні кошти. Вони у десятки разів перевищують вкладення, ктиторство його правлячих попередників. Уже в 1705 р. Ф. Прокопович на день святого Володимира зазначав у своєму слові, що Київ «усі християни одностаино називають другим Єрусалимом і новим Сіоном» [11, с. 214–215].

При цьому відзначимо, що передумовою церковно-будівельного буму у Києві стала низка універсалів, яка додала практично кожному монастиреві додаткові маєтності, підтверджувала давні. Так, гетьман, «поглядаючи... на зветшлість и за давностю часу значние руйны катедральной престолной церкви митрополий Киевской, Галицкой Святой Софии, которая не может прийти до первого совершенства и оздобы» [19] надав Київському Софійському монастиреві село Комарівку Ніжинського полку, його «тяглие и посполитие люде» мали відбувати повинність і заробляти кошти для відродження обителі. У 1689–1690 рр. власністю її також стають села, містечка Муровськ, Церковище, Білогородка, Рословичі, Мала Бугаївка, Снетинка, Крушинка, Маршеловка, Жилияни, Трипілля [1, с. 184]. Уні-

Іл. 1. Композиція «Перший Вселенський собор» у Софії Київській

версалом від 17 травня 1696 р. монастир отримав право утримувати перевіз через річку Десну поблизу Ковчина [18]. У 1703 р. гетьман підтвердив за обителлю право на озеро Расине [7, арк. 1]. Усе це сприяло поліпшенню фінансового забезпечення резиденції київського митрополита.

Під час приходу І. Мазепи до влади обитель мала жалюгідний вигляд, усі церковні святості, предмети культу ще П. Могилою були передані на зберігання до Києво-Печерської лаври [1, с. 184–185]. Митрополит Гедеон навіть проводив розчистку від завалів західної частини собору, розпочав реставрацію його західної стіни [10, с. 113]. До 50-річчя гетьмана один з відбудованих вівтарів собору названо 27 серпня 1689 р. на честь св. Івана Предтечі [10, с. 115]. Значні роботи по відродженню обителі було проведено в основному в 1690-х роках. Це є підтвердженням того, що І. Мазепа дбав передусім про відновлення головного собору України. Адже у східнохристиянському світі кафедральні Софійські храми ототожнювалися з символами-атрибутами незалежної держави [12, с. 5]. Пожежа 1697 р. завдала чимало шкоди дерев'яним будовам Софійського монастиря. «Пожарнощной, – писав В. Ясинський царю, – незапной, страшної... сторели митрополичьї келии и хранилища, погибли книги и грамоты и ... предверие церковное многим иждивением вновь каменно составленное падеся ужасно же паки восстановления требует» [5, с. 33–34].

Завдяки допомозі гетьмана Софійський собор був відреставрований, з північного та південного боку до нього

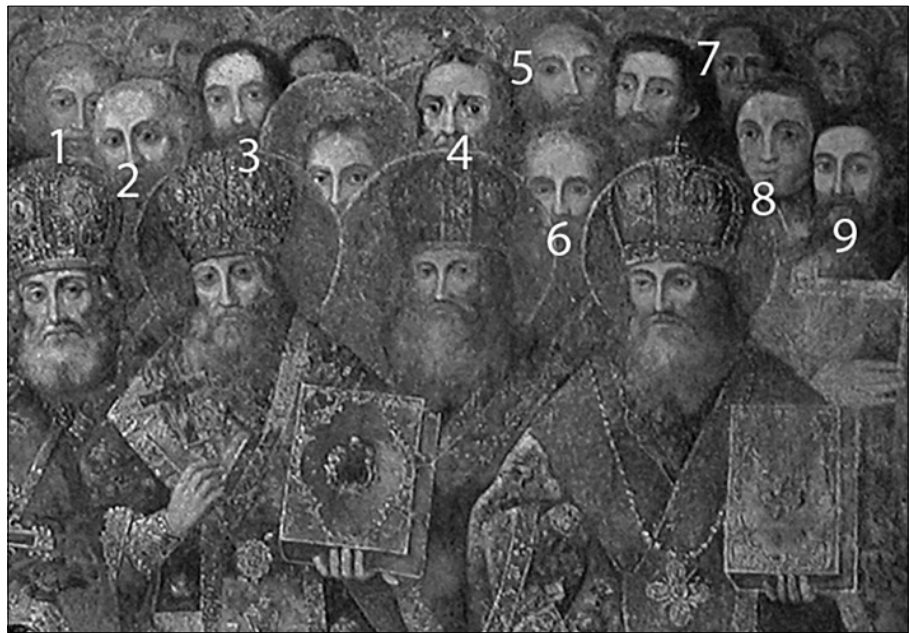
були прибудовані приділи Богословський, Богоявленський, Страсний та Воскресенський, зведені чотири нові куполи [15, с. 123]. Крім того, верхи двох башт набули форм куполів, у самих спорудах були розміщені приділи Преображення Господня, Вознесіння Господня [15, с. 123]. Загалом виконано значний обсяг робіт. У 1699–1707 рр. довкола монастиря зведені високі мури з двома виходами, прикрашені красивими дзвіницями [10, с. 114]. На головному вході постала Тріумфальна дзвіниця, на якій встановлено 13-тонний дзвін «Мазепа» [10, с. 115]. На шпилі триарусної південної вежі була поміщено позолочену крилату постать покровителя Києва архістратига Михаїла [12, с. 154]. Як пригадувала старшина під час Бендерської комісії, реєстр фінансування Софійського монастиря І. Мазепою займав кілька важливих позицій – «позолочення бані митрополичого собору в Києві 5000 дук., золота чаша для нього 500 дук., віднова його 50000 зол.» [2, с. 130–131].

Зрозуміло, що за такі кардинальні зміни в обителі за правління гетьмана церковне керівництво прагнуло віддячити йому не тільки молитвою, а й певними зображальними засобами-присвятами, композиційними розміщеннями певних релігійних сюжетів. Апостольський вівтар фактично отримав назву «капели Івана Мазепи» [9, с. 89]. У композиції «Перший Вселенський собор» малярі обителі помістили серед історичних персонажів (Іл. 2) портрет гетьмана [9, с. 135] (№ 7). Його зображення схоже з тим, яке бачимо на гравюрі «Хрещення Христа», присвяченій відкриттю Богоявленського собору.

Ф. Уманцев датує розпис сюжету «Першого Вселенського собору» стіни центральної нави Софії 1708 р. [17, с. 188], О. Ковалевська – 1707–1708 рр. [4, с. 208]. Проте правдоподібніше це сталося після приїзду у Київ прочанина Іоанна Лук'янова (29 січня – 3 лютого 1701 р.), де у 1701–1702 рр. Адже останній, будучи у Софіївському монастирі, констатував у своїх нотатках, що собор був побілений, тобто готовий для роботи малярів: «Церковь София Премудрость Божия зело хороша и образцовата, да в ней строения нет ничево, пусто; икон нет. А старое стенное писмо митрополит нехай все замаза известью» [20]. У грамоті 1706 р. В. Ясинського Видубецькому монастирю митрополит же зазначав, що «призрением патронским рейментарским яснеvelyможного, его милости, пана гетмана и кавалера обитель Святософийская есть значно обновлена в своем украшении сими часы, так церковном, яко и господарском» [6, с. 236]. Тобто головні внутрішні розписи, церковні прикраси-начиння з'явилися у соборі до 1706 р.

На час 1701–1702 рр. вказує й те, що І. Мазепу змальовано таким, яким він був на початку 1690-х років. Тобто значно молодшим, ніж був тоді насправді (див. гравюру М. Бернігерота). Найпевніше, маляри користувалися певним популярним зразком, виготовленим у 1690-х роках. Згідно з ним і був намальований гетьман.

Поряд з І. Мазепою маляр зобразив ще 8 світських осіб. Ідентифікувати їх важко. Найпевніше, праворуч від гетьмана поміщений племінник Андрій Войнаровський (№ 8). Таке припущення можна зробити на основі того, що у цьому місці змальована молода людина. Крім того, цей образ небожа подібний до інших його прижиттєвих зображень. Старший племінник Іван Обидовський уже загинув (31 січня 1701 р.), тож поставленим поряд з правителем Гетьманщини міг бути лише найближчий родич, спудей Києво-Могилянської академії. Вірогідно, що поряд з ним зображено ще одного племінника гетьмана – Степана Трощинського (№ 9). Допускаємо, що ліворуч від І. Мазепа художник впритул розмістив обох генеральних осавулів – угорі Івана Ско-

Ил. 2. І. Мазепа. Композиція «Перший Вселенський собор» у Софії Київській. Фрагмент

Ил. 3. Композиція «Зішестя в пекло» Софії Київської (конха абсиди приділа св. апостолів Петра і Павла). Фото Вячеслава Корнієнка

ропадського (№ 5), унизу – Івана Ломиковського (№ 6). Обидва були лисими. Та й образ І. Скоропадського відповідає його портретним зразкам. Правдоподібно, ряд світських осіб праворуч від імператора Костянтина (у другому ряду) відкриває генеральний обозний Василь Дунін-Борковський (помер 4 березня 1702 р.). Його зображення (№ 2) дещо схоже на образ, змальований малярами-сучасниками. Між В. Дуніним-Борковським та І. Мазепою могли бути змальовані генеральні судді, Василь Кочубей (№ 3) та Сава Прокопович (№ 4) (помер у вересні 1701 р.). Щодо особи, яку бачимо угорі по праву руку В. Дуніна-Борковського, то, мабуть, на цьому місці зображений генеральний бунчужний Михайло Гамалія (№ 1). Зрозуміло, що це

Іл. 4. Свояки І. Мазепи у композиції «Зішестя в пекло» Софії Київської. Фото В'ячеслава Корнієнка

– припущення, які потребують додаткових доказів. Крайнім у верхньому ряду світських осіб (№ 1) художник міг би поставити К. Мокієвського, але саме після походу 1701 р. київський полковник потрапив в опалу (старшина написала на нього скаргу, що знущався над І. Обидовським), був усунутий з посади. Тому навряд чи старшину-родича через ці обставини могли поставити у почесний ряд.

Версія О. Ковалевської, що на місці № 2 зображений київський воевода Дмитро Голіцин [4, с. 204], має контраргументи. По-перше, Петро I змусив у 1698–1700 рр. усіх чиновників, військових діячів голитися. Тому навряд чи б у 1707–1708 рр. воевода міг носити бороду. По-друге, портрет його, щоправда кінця XVIII ст., є [8].

Навряд чи до числа світських осіб композиції Першого Вселенського собору потрапили б і генерал-майор, київський воевода Юрій Андрійович Фамендін [Юрій (Георгій) фон Менгден] (1701 – помер 1703) [21, с. 144] чи його наступник, генерал-майор Андрій Андрійович Гуліц [Гуліц] (1703–1707) [21, с. 144]. Вони були іноземцями і мало ймовірно, що за короткий час своєї служби у Києві могли прислужитися так на користь церкви, щоб їхні образи потрапили на почесне місце стінопису Софійського собору.

У композиції «Зішестя в пекло» Софії Київської (іл. 3) є теж образ І. Мазепи, який візуально нагадує гетьмана у серії його зображень. У цьому сюжеті, як зазначає Н. Нікітенко, «українські типажі явно портретованих ликів, у яких вгадуються представники козацької старшини» [9, с. 162] (іл. 4). Мистецтвознавці Н. Нікітенко [9, с. 160], П. Жолтовський [3, с. 41] датують появу цього стінопису 1725 р., посилаючись на тогочасне джерело, яке вказує, що у вівтарі та поза ним, на стовпах «по приговору всей братии нашей Софейской...новья на тех местах пописали изряднейшим писанием живописным иконы» [22, с. 351]. Причиною стало те, що на іконах, написаних при П. Могили, «простими красками» зображення «постирали-

ся» [22, с. 351]. У посланні архієпископа Варлаама Ванатовича до синоду, однак, не згадується композиція «Зішестя в пекло». У своєму листі він зазначав: «А где в ол-таре для древности повыпадала мусия (мозаїка. – Авт.), красками простыми иконы не так уже давно изображены» [22, с. 350]. Оскільки значний комплекс робіт із малювання біблійних сюжетів у Софії Київській припадає на початок 1700-х років, то це означає, що йдеться про низку композицій, які не переписувалися. Бо вони ще мали задовільний стан. Тобто архієпископ прозвітував про перемалювання лише тих сюжетів, які були пошкоджені з причин «обетшалости красок» [22, с. 351].

Отже, вищезгадане дає нам підставу вести мову про композицію «Зішестя в пекло» як твір, написаний у добу І. Мазепи. У цьому сюжеті П. Жолтовський побачив «українські типи облич Христа, Єви, святих» [3, с. 41] (іл. 4). Ми погоджуємося із цим трактуванням, оскільки намальовані образи конкретизовані, індивідуалізовані й видно, що маляр мав на увазі показати не стільки людей свого часу, а у першу чергу певних осіб, яких він знав. Ісус Христос у «Зішесті в пекло» дещо відмінний від того, якого зображали в іконописі Києво-Печерської лаври кінця XVII – початку XIX століття (зразки останніх досліджувала Ольга Рижова [16, с. 28–36]). Проаналізувавши змальовані образи, порівнявши їх із зображеннями в композиціях «Лик святих пророків», «Зішестя Св. Духа» (Троїцька надбрамна церква Києво-Печерської лаври), ми прийшли до висновку, що у «Зішесті в пекло» художники Софійського монастиря відобразили рідних гетьмана. Найбільш упізнаваний у цьому ряді племінник Андрій Войнаровський (№ 8), портретна галерея якого досить велика. Біля нього праворуч швидше всього зображена Маріанна Вітославська, його сестра (№ 9). А ось Марію, падчерку гетьмана, маляр зобразив практично найближче до Ісуса Христа (№ 12). Поряд з нею мають бути сини Кирило [мабуть, позаду (№ 11)] та Іван (№ 13). Їхні зображення не дуже чіткі. Чоловік падчерки на той час, напевне, помер.

Зліва від А. Войнаровського малярем відповідно до рідної ієрархії поміщений племінник Степан Трошинський (№ 7). Хоча І. Мазепа схожий на Ісуса Христа, він водночас відображений і в колі свояків та близьких по духу осіб (№ 3). Це зображення майже ідентичне тому, у якому гетьман постає в образі апостола (композиція «Відсилання учнів на проповідь» Троїцької надбрамної церкви). Поряд з ним (зліва, № 2), як нам видається, міг бути показаний Пилип Орлик, друг померлого Івана Обидовського, з 1702 р. кум гетьмана (тоді, 5 листопада, володар

булави став хрещеним новонародженого його сина Григорія [13, с. 59]]. Він був консисторським писарем Київської митрополії (отож його добре знали в оточенні митрополита Варлаама Ясинського), а потім швидко вивищився в службовій ієрархії Генеральної канцелярії (старший канцелярист, ресент, генеральний писар). Однак найвірогідніше після смерті батька (пасинка І. Мазепи Криштофа Фридрикевича. – Авт.) цю позицію зайняв Григорій Фридрикевич. Першою ліворуч у композиції (№ 1) зображена Ганна Обидовська (Кочубей). Вона така ж, як її зобразив І. Щирський на гравюрі «Орел виховує орленят» в панегірику «Nipromenes Sarmaski» (1698 р.).

Чотири особи важко ідентифікувати. Правдоподібно в образі старця, який вхопився за руку Ісуса Христа, показаний митрополит Варлаам Ясинський (№ 10). Він сивий, має роздвоєну борідку і чимось нагадує старого з композиції «Зішестя Св. Духа» (Троїцька надбрамна церква).

У цьому сюжеті мали бути б три зяті померлого пасинка І. Мазепи Криштофа Фридрикевича (№ 4, № 5, № 6). У композиції «Лик Святих пророків» Троїцької надбрамної церкви ці свояки виглядають молодшими. Однак пройшло майже 10 років і тому така зміна закономірна: чоловіки подорослішали, змужніли.

Зазначимо, що з якихось причин художники, показуючи поряд з гетьманом його родичів, крім падчерки та племінниці, не показували дочок К. Фридрикевича, Марії Громики.

Оскільки Костянтин Мокієвський був знятий з посади київського полковника після смерті Івана Обидовського у січні 1701 р. (старшина звинуватила родича гетьмана у недоброчливості до гетьманського племінника, зневажанні його та приниженні, що якоюсь мірою, можливо, призвело до його загибелі у поході), то відповідно художники старалися оминати образ опального свояка, аби не гнівати володаря булави.

Композиція «Зішестя в пекло» Софії Київської з'явилася орієнтовно в 1706 р. (серед образів не бачимо В. Громику, який вже тоді рахувався померлим. – Авт.).

ПОСИЛАННЯ

1. Болховітінов Є. Вибрані праці з історії Києва. – К.: Либідь, ІСА, 1995. – 488 с.
2. Возняк М. Бендерська комісія по смерті Мазепи // Мазепа. Збірник. – Варшава, 1938. – Т. 1.
3. Жолтовський П.М. Малюнки Києво-Лаврської іконописної майстерні. Альбом-каталог. – К.: Наукова думка, 1982. – 285 с.: іл.
4. Ковалевська О.О. До питання ідентифікації світських постатей композиції «Перший Вселенський собор» стінопису Софії Київської // Український історичний журнал. – 2012. – № 1. – С. 201–210.
5. Кресальний М.Й. Софійський заповідник у Києві: Архітектурно-історичний нарис. – К., 1960. – 428 с.: іл.
6. Л-ва П. Возобновление Киево-Софийского собора в конце XVII в. и судьба киевских церквей св. Василия и Екатерины // Киевская старина. – 1884. – Т. X. – Октябрь.
7. Наказ І. Мазепи вовчківському старості не перешкоджати Київському Софійському монастиреві ловити рибу в озері Расин (6 серпня 1703 р.) // ЦДІАК України, ф. 129, оп. 1, спр. 9, арк. 1.
8. Неизвестный художник. Портрет князя Дмитрия Михайловича Голицына. Конец XVIII века. Музей-заповедник «Дмитровский Кремль» // – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nasledie-rus.ru/podshivka/pics/9203-pictures.php?picture=920301>.
9. Нікітенко Н. Бароко Софії Київської. – К.: Либідь, 2016. – 272 с.

10. Нікітенко Н.М. Софія Київська за доби Івана Мазепи // Могилянські читання. Збірник наукових праць. – К.: Полі-графіка, 2000.

11. Нікітенко Н.М. «Град Софії» у Київських стінописах доби Івана Мазепи: Софія Київська – Успенський собор // Могилянські читання. – К.: Національний Києво-Печерський заповідник, 2001.

12. Нікітенко Н.М. Собор святої Софії в Києві. – К.: Техніка, 2000. – 232 с.: іл.

13. Павленко С. Оточення гетьмана Мазепи: соратники та прибічники. – К.: Видавничий дім «КМ Академія», 2004. – 602 с.

14. Павленко С. Портрети Мазепи: у пошуках істини // Сіверянський літопис. – 2005. – № 1. – С. 139–140; його ж. Портрет І. Мазепи з колекції Бутовичів // Сіверянський літопис. – 2005. – № 4–5. – С. 63–67; Він же. Лаврський портрет І. Мазепи // Матеріали науково-практичної конференції «Культурно-релігійний розвиток Гетьманщини кінця XVII – початку XVIII століття». – Ніжин: видавництво «Аспект-Поліграф», 2006. – С. 152–155; Він же. Портрет І. Мазепи та його наближених у Києво-Печерській лаврі // Сіверянський літопис. – 2008. – № 1. – С. 94–102; Він же. Дніпропетровський портрет гетьмана І. Мазепи // Сіверянський літопис. – 2009. – № 2–3. – С. 239–243; Він же. Зображення гетьмана І. Мазепи на дзвоні «Голуб» // Сіверщина в історії України. Збірник наукових праць. Матеріали восьмої науково-практичної конференції. – Суми, 2009; Він же. Зображення гетьмана І. Мазепи (кінець XVII – початок XX століть). – Чернігів: Русь, 2010. – 144 с.; Він же. Перше відоме післяколомачке зображення гетьмана І. Мазепи та старшини (1688 р.) // Гетьман Іван Мазепа: історична постать у контексті процесів українського державотворення. Збірник статей за матеріалами Всеукраїнської наукової конференції. – Харків, 2017. – С. 16–21.

15. Петров Н.Н. Киев, его святые и памятники. – СПб.: тип. мин. путей сообщения, 1896. – С. 123.

16. Рижова О. Особенности изображения Иисуса Христа в иконописи Киево-Печерской лавры конца XVII – начала XIX века // W SCHODNIO EUROPEJSKIE CZASOPISMO NAUKOWE. – 2016. – Т. 11. – № 1.

17. Уманцев Ф.С. Мистецтво давньої України. – К.: Либідь, 2002. – 217 с.

18. Універсал І. Мазепи Київському Софійському монастиреві з дозволом влаштувати перевіз через річку Десну біля села Ковчин (17 травня 1696 р.) // ЦДІАК України, ф. 129, оп. 1, спр. 3.

19. Універсал І. Мазепи Київському Софійському монастиреві на село Комарівку (16 червня 1695 р.) // ЦДІАК України, ф. 129, оп. 1, спр. 4, арк. 1–2; Універсали Івана Мазепи. 1687–1709. – Київ – Львів: НТШ, 2002. – С. 284.

20. Хождение в Святую землю московского священника Иоанна Лукьянова (1701–1703). – М.: Наука, 2008. – С. 18; Путешествие в святую землю московского священника Иоанна Лукьянова (1710–1711). – М.: типография Лазаревского института восточных языков, 1862. – С. 12; Записки священника Иоанна Лукьянова (1701) // Сборник материалов для исторической топографии Киева и его окрестностей. – К.: типография Е. Федорова, 1874. – С. 119–120.

21. Щербина В.И. Киевские воеводы, губернаторы и генерал-губернаторы от 1654 по 1775 г. // Чтения в историческом обществе Нестора-летописца. – К., 1892. – Кн. VI. – Отд. II.

22. № 200 (24 января 1726 г.) // Описание документов и дел, хранящихся в архиве святейшего правительствующего синода. – СПб., 1897. – Т. V (1725 г.).

23. Rustmästare Björcks anteckningar 1701–1719 // Karolinska krigare dagbocker. – Lund, 1907. – Т. 3. – С. 95.

Павленко С.О. Изображение гетмана И. Мазепи и его приближенных в настенных композициях Софии Киевской

В статье автор отстаивает мысль о том, что в двух композициях стенописи Софии Киевской начала XVIII ст. изображены правитель Гетманщины и его родные.

Ключевые слова: гетман, старшина, племянники, падчерница, меценатство.

Pavlenko S.O. The image of hetman I. Mazepa and his companions on wall compositions in Sofia Cathedral, Kyiv

In the article the author defends an idea that the ruler of Hetmanshchyna and his relatives were drawn on two wall paintings from Sofia Cathedral, Kyiv, dated the beginning of XVIII.

Key words: hetman, fellow officers, nephews, stepdaughter, patronage of art.

27.02.2018 р.

